

Як індивідуальність, Петро Могила постає із низки полярностей: людина князівського роду і чернець; наповнений духовними цнотами і борець за високе місце у цьому світі, зокрема, й за маєтності; іноземець і український патріот; православний ортодокс, що всіма силами зміцнював свою конфесію, і прихильник ухвалення в загальноєвропейський культурний контекст - його навіть називали прихильником унії; у творах "воював" проти римо-католицизму, а в побуті зберігав з римо-католиками приязні стосунки; проповідник чернечої аскети і творець Києво-Могилянського Атенею чи Київського Гелікону, якому не були чужі ренесанські ідеї й поетика; проповідував любов і водночас був жорстокий до супротивників.

Але як велика особа, він бачив далі за інших, прагнув і міг більше, ніж інші. Йому були притаманні глибока освіченість, відданість обраній справі, тонка аналітичність розуму, наполегливість і рішучість у досягненні визначеної мети, великі організаторські здібності.

Він прагнув надати церкві роль активно функціонуючої суспільної інституції, яка б творчо й оперативно реагувала на всі процеси суспільного життя, а за того часу виступала б і у ролі національного репрезентанта.

Його мета - перетворити оборонну фортецю православ'я на духовну столицю України, з якої мисельна енергія могла б розходитися у всі землі, на центр своєрідної духовної республіки чи Сіон, як він її називав, де мала б змогу творитися духовна і інтелектуальна еліта нації на православній основі; у цій республіці він гетьманував. Одне слово, творив приблизно те саме, що в державотворчому аспекті Богдан Хмельницький.

Зрештою, історики вважають, що політична акція Б.Хмельницького була підготовлена духовними акціями Петра Могили, які піднесли українську еліту на вищий щабель і зробили її готовою до державотворчих змагань. Посіяне ними духовне зерно проросло в майбутніх поколіннях.

І немає сумніву, що наша наукова конференція, присвячена цій неординарній особі, кожен її учасник знайдуть для себе нові факти та матеріали, що дозволять об'єктивно і всебічно її оцінити, отримають інформацію для роздумів, зуміють по новому подивитися на історичні процеси в Україні.

Безперечно, що дана конференція - це важлива подія у духовному житті нашого краю. Вона стане корисною не тільки для науковців, викладачів, але й студентів, учнів, усіх тих, хто цікавиться історією нашої Вітчизни.

Брюховецький В.С.,
президент НаУКМА

ТРАДИЦІЇ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ КМА

Кожна національна система освіти, розвиваючись у руслі світових тенденцій, має свою історію і відповідно зберігає і розвиває свої особливості, свої вершинні досягнення минулого. Має свої тенденції в освіті й Україна. Тож не дивно, а закономірно: настання незалежної Української держави одразу поставило на порядок денний питання відродження символу

української вченості та освіти - Києво-Могилянської Академії, яка, до того ж, є найдавнішим вищим навчальним закладом усієї Східної Європи. 19 вересня 1991 р. голова Верховної Ради України Л.Кравчук підписав розпорядження про відродження Києво-Могилянської Академії. Це рішення впливало з нагальної потреби у високоосвічених кадрах для управління державою та репрезентації України на міжнародній арені, а також з домагання Української Наукової Асоціації створити навчальний заклад європейського значення з власним самоврядуванням на базі колишньої КМА задля практичного започаткування широкого і глибинного процесу відродження української нації.

У XVII ст. засновник КМА митрополит Петро Могила писав: "Занепад святого благочестя в народі руському походить від цілковитого занепаду освіти й науки". Напрочуд актуальні слова великого провидця і сьогодні, майже через чотири сотні літ, отожд символічно, що в основі сьогоденішнього відродження КМА лежить та сама ідея - національна ідея відродження духовності та освіти як фундаменту Української держави.

Щодо конкретних пропозицій, то було багато суперечок. хоч було ясно, що маємо створити сучасний університет із збереженням традицій КМА, але почалася боротьба різних концепцій. Дехто навіть пропонував узаконити для студентів КМА одяг XVII-XVIII ст. Але відроджувати все, що було продуктивним у ті століття - це був би анахронізм. Дуже ефективним виявилось поєднання сучасних світових досягнень з перспективними традиціями Академії. Тому ми вирішили поєднати модель бакалаврату американських університетів, модель магістеріуму британських та інших західноєвропейських університетів і розвиток власних традицій Академії. Хоча, звісно, стопроцентне копіювання західних зразків неможливе й непотрібне, ми залишили й чимало рис нашої вищої освіти. Тобто, ми пішли шляхом формування власної моделі, яка пристосована до наших особливостей і умов. Адже готуємо ми кадри для нашої України.

Всі навчальні програми у нас індивідуальні. викладач має свободу обрати шлях як навчати студента. Навчальні плани відрізняються тим, що, задовольняючи всі вимоги, які ставить держава стосовно отримання диплома державного зразка, ми маємо багато курсів, які не входять у державні стандарти. Це приблизно третина курсів, які студент обирає сам. Це дуже важливий виховний момент, тому що ми даємо можливість студенту творити самого себе, проявляти власну зацікавленість. Ці курси теж узгоджені з багатим світовим досвідом. хоч державний мінімум треба вже дещо корегувати, але в Академії свободи в навчанні набагато більше, ніж в інших навчальних закладах. У цьому відношенні ми не забуваємо про традиції старої академії, де спудеї теж мали право обирати не лише навчальні курси, а й викладачів та професорів.

Свої традиції є у нас і в формуванні викладацького складу. Колись П.Могила відправляв майбутніх викладачів учитися у Європі, до Академії запрошувалися кращі викладачі, а також іноземці. Серед викладачів було чимало видатних людей XVII ст. - вчених, письменників, полемістів з інших культурних центрів - Іов Борецький, Мелетій Смотрицький, Касіян Сакович, Сильвестр Косів та ін. Приходили до кафедр випускники самої Академії, які відзначалися глибиною знань, широтою світогляду, науковими здібностями, патріотичною настановою. Була й традиція посилати студентів на навчання за кордон, до Європи, існували такі зв'язки Академії з європейськими

університетами, і до Академії їхали вчитися студенти з сусідніх країн. До викладачів ставилися також високі моральні й етичні вимоги.

Намагаємося розвивати цю традицію. У нас біля тридцяти відсотків викладачів - це доктори, професори, п'ятдесят - кандидати наук. За час існування Академії у нас працювало і працює близько 200 викладачів із зарубіжних університетів, чимало серед них - українці. Ми співробітничаємо з більш ніж 30 зарубіжними університетами - це й обмін студентами та викладачами. Кілька десятків наших студентів навчаються нині на бакалаврських і магістерських програмах за кордоном, а двоє - вже на докторських програмах у США.

Наші випускники, як і в кращі літа минулого, мають бути не лише людьми високої освіченості та широкого кругозору, фахівцями своєї справи, але й гуманітарно розвиненими. У нас діє, як і колись, Києво-Могилянське братство, куди можуть вступити всі, хто бажає підтримати матеріально розвиток нашого університету. Як відомо, колись членами братства стало все запорозьке військо на чолі з гетьманом П.Сагайдачним. Першими великими меценатами Києво-Могилянської колегії стали Галшка Гулевичівна та Петро Могила. Величезний внесок у розвиток Академії зробив гетьман Іван Мазепа - не даремно вона ще звалась Могилянсько-Мазепинською! На розвиток нової Академії першими виділили кошти Л.Кравчук з фонду Голови Верховної Ради, Кабінет Міністрів, концерн "Крим-Континенталь". Зараз діє Міжнародний благодійний фонд відродження КМА.

Поступово ми добилися передачі відродженій Академії більшості її історичних приміщень, а також нової забудови території Академії. Крім навчальних приміщень, у нас діють дві картинні галереї, два студентські театри, кіноклуб, гончарні майстерні, ансамбль старовинної музики, академічна капела. Діє видавничий дім "КМАcademia". Виходять друком підручники, посібники, журнали "Кіно-театр", "Центр Європи", "Соціальна політика і соціальна робота". Діє студентське наукове товариство, планетарій, культурно-мистецький центр, 4 навчальні корпуси, велика наукова бібліотека.

Ми реставруємо старі історичні приміщення, зокрема, мазепинський Староакадемічний корпус, студентську церкву. Ми відродили традиційні філософські диспути в Конгрегаційному залі, студентські різдвяні диспути, в яких свого часу брав участь Григорій Сковорода.

В структурі Академії створено 18 кафедр і 13 науково-дослідних установ, зокрема, Міжнародний інститут соціології, центри вивчення народонаселення України, спадщини КМА, суспільно-політичних досліджень, українсько-польський центр науки і культури, інформаційно-комп'ютерний центр, лабораторії радіобіології, біотехнологій, європейських гуманітарних досліджень та ін.

Відомо, що свого часу випускники Академії організовували школи для широких мас при церквах, виступаючи там вчителями. Під патронажем Академії її випускники заснували також школи підвищеного типу - колегії, зокрема, у Вінниці, Гощі, Кременці, діяла й давня Академія в Острозі. На початку XVIII ст. засновані Чернігівська, Харківська, Переяславська колегії. Пізніше її випускники заснували гімназії. Цим шляхом пішли й ми - на сьогодні відроджена Острозька Академія як наш підрозділ, а також заснована Миколаївська філія НаУКМА, створюємо мережу колегіумів - вони вже діють у Києві, Черкасах, Запоріжжі, Феодосії.

Робочими мовами нашого Національного університету ми взяли українську і англійську. КМА завжди була світочем національної освіти і науки, тут розвивали і збагачували книжну українську мову, якою вчені та письменники писали свої твори, тут же глибоко вивчали й літературну мову тодішньої європейської науки - латинську, якою читались лекції з багатьох наук. XVII століття стало добою розвитку слов'янської і книжної української (руської) мов. Мовою спілкування була жива розмовна українська мова. Під її впливом поступово формувалася національна літературна українська мова - у цей процес зробила свій внесок і Академія, незважаючи на всі заходи російської адміністрації, спрямовані на придушення української культури.

Пізніше, крім латині, грецької, слов'янської та книжної української мов, спудеї академії володіли мовами польською, німецькою, французькою, староєврейською, російською. Тому вивчення англійської мови як мови сучасної світової науки та спілкування є дуже необхідним. На певному етапі студенти вивчають і другу іноземну мову.

Відомо, що Академія була центром історичної думки України - тут вона формувалася як активна суспільно-політична сила. Вона стала ідейною зброєю у визвольній боротьбі українського народу і державницьких діях. Саме КМА була тим центром, де визрівала й ідейно обґрунтовувалася необхідність боротьби з чужоземним гнітом, за державну незалежність. КМА сприяла визріванню серед народу почуття української національної єдності. В ній вчилися студенти з усіх українських земель, у тому числі з Запоріжжя, до якого входила й територія нинішньої Миколаївщини. Виховання студентів ґрунтувалося на гуманістичних засадах, на засадах демократії, рівності всіх станів у навчанні, на вихованні гідності, взаємної поваги.

Основи виховання студентів були розроблені ще Петром Могилою і викладені в праці "Анфологія" та ін. Він акцентував на глибокій повазі до християнської віри, але мета його була ширша - виховати в студентах віру та глибокий патріотизм, моральну чистоту, чесність і повагу до старших.

На виховні ідеали Академії значний вплив мало також запорозьке козацтво. Їхня жертвна, діяльна любов до рідного краю, хоробрість, здатність на смерть заради України й товариства були прикладом для наслідування. Багато з них йшли на Січ, вступали до визвольної армії, володіли і пером, і шаблею. Недаремно з КМА вийшли видатні гетьмани та військові діячі Іван Виговський, Іван Мазепа, Пилип Орлик, Павло Полуботок, Іван Самойлович, Данило Апостол, Семен Палій та інші патріоти України. Академія намагається утвердити саме такий високий статус свого духу, недаремно чимало з наших вихованців у анкетах писали про своє бажання в майбутньому балотуватися на Президента України. Переконалий: українською національною ідеєю, ідеєю любові та дії заради Української держави мусить бути просякнутий зміст нашої освіти. Адже нам життєво потрібні фахівці високої кваліфікації і великої любові до України, до нашої держави, якій так необхідна національна еліта.

Усі ці вимоги і наші вікові традиції мають лягти в основи й Миколаївської філії НаУКМА - форпосту української національної освіти на півдні Української держави.